
Kyrkomötet
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2009:4

Kyrkvärd och förtroendevald

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2009:36 där det föreslås, att Kyrkostyrelsen ska få i uppdrag att utarbeta sådana förslag till ändringar i kyrkoordningen att det klart framgår att kyrkvärden är en av församlingens förtroendevalda. Utskottet noterar att begreppet förtroendevalda används i kyrkoordningen som en teknisk term för att definiera vissa uppdrag. Utskottet menar att det behöver finnas en definition av detta slag men vill inte att begreppet förtroendevald ska användas som en kvalitetsmarkering för vissa uppdrag. Därför föreslår utskottet att motionen ska avslås.

Innehåll

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut	3
Motionens förslag.....	3
Motion 2009:36 av Anders Roos, Kyrkvärd och förtroendevald	3
Bakgrund.....	3
Uppdraget som kyrkvärd.....	3
Förtroendevalda	4
Utskottets överväganden.....	4

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2009:36.

Motionens förslag

Motion 2009:36 av Anders Roos, Kyrkvård och förtroendevald

Kyrkomötet beslutar att uppdra till Kyrkostyrelsen att föreslå 2010 års kyrkomöte sådana förändringar i kyrkoordningen att det klart framgår att kyrkvärderna är en av församlingens förtroendevalda.

Bakgrund

Uppdraget som kyrkvård

Uppdraget som kyrkvård brukar anges som det äldsta lekmanuppdraget i vår kyrka. Man kan i medeltidslagarnas kyrkobalkar läsa om *kirkiuväriande* med uppdraget att värja, alltså försvara, och företräda kyrkan och dess egendom. Uppgiften att på olika sätt och i samverkan med församlingsprästen ha ansvar för kyrkan och dess inventarier hade de två av sockenstämman valda kyrkvärdarna under århundradenas lopp. Detta ansvar kom att övergå kollektivt till kyrkorådet med 1862 års kyrkostämmoförordning. De båda kyrkvärdarna hade dock kvar ett med kyrkoherden delat tillsynsansvar för kyrkans inventarier. Detta har bestått fram till vår tid. Numera gäller enligt kulturminneslagen att det ska finnas två personer i församlingen med särskilt ansvar för kyrkliga inventarier. I 40 kap. 2 § i kyrkoordningen sägs att dessa två personer ska vara kyrkoherden och en kyrkvård som är ledamot eller ersättare i kyrkorådet.

Kyrkorådet bestod ursprungligen av kyrkoherden, de av kyrkostämman valda kyrkvärdarna samt ytterligare av kyrkostämman valda ledamöter. Ordningen att kyrkorådet väljer kyrkvärdar infördes 1918. Till att börja med skulle kyrkvärdar väljas bland kyrkorådets ledamöter men successivt har det skett en vidgning av kretsen valbara till uppdraget som kyrkvård. På begäran från 2008 års kyrkomöte lägger Kyrkostyrelsen i skrivelsen 2009:3 fram ett förslag till ändring i kyrkoordningen som innebär att det inte längre ska vara ett nödvändigt valbarhetsvillkor att tillhöra församlingen för att kunna väljas till kyrkvård. Det anges dock fortfarande i 4 kap. 24 § i kyrkoordningen att minst två av kyrkvärdarna ska vara ledamöter eller ersättare av kyrkorådet.

Kyrkvärdsuppdraget har inte bara inneburit ett ansvar för kyrka och inventarier. I 1686 kyrkolag talades bl.a. om uppgiften att vid nattvardsfirande ”frambära så många oblater och så mycket vin som behöves”. Kyrkvärdarna lyfts särskilt fram när det talas om det gemensamma ansvaret för gudstjänsterna i inledningstexten till 17 kap. i kyrkoordningen. Det motsvarande gäller i de inledande och övergripande anvisningarna i kyrkohandboken. Kyrkoordningen anger vidare att tjänstgörande kyrkvärdar ska höras innan beslut fattas om ändamål för församlingskollekt för den händelse en sådan ska tas upp och det saknas ett beslut från kyrkorådet om kollektändamål. Uppgiften att ta upp kollekt har också varit och är fortfarande i de flesta fall kopplad till kyrkvärdskapet. Utöver att en kyrkvård har ett ansvar för kyrkliga inventarier avser uppdraget som kyrkvård alltså främst olika uppgifter inom ramen för församlingens gudstjänstliv.

Förtroendevalda

Som framgår av motion 2009:36 finns i 33 kap. 1 § i kyrkoordningen en definition av vad som avses med begreppet förtroendevalda. Förtroendevalda i kyrkoordningen är ”de personer som vid kyrkliga val har utsetts till ledamöter, ersättare och ordförande i beslutande och verkställande organ inom Svenska kyrkan”. Bestämmelserna i övrigt i 33 kap. om bl.a. valbarhet, valbarhetshinder och när uppdrag upphör gäller förtroendevalda i denna mening. Det finns flera andra uppdrag som man väljs till men som inte innebär att man blir förtroendevald i kyrkoordningens mening. Hit hör t.ex. att vara ledamot i domkapitlet.

En motsvarande definition av förtroendevalda som i kyrkoordningen fanns tidigare i 12 kap. 1 § i kyrkolagen (1992:300). Med förtroendevalda i kyrkolagen avsågs valda ledamöter och ersättare i kyrkofullmäktige, församlingsdelegerade, kyrkorådet och övriga nämnder samt beredningar. Till förtroendevalda räknades vidare revisorer och revisorsersättare samt ordföranden och vice ordförande i kyrkostämman. Kyrkoherdar eller andra präster som i kyrkoherdens ställe var ledamöter i kyrkorådet räknades till förtroendevalda om de hade utsetts till ordförande eller vice ordförande i kyrkorådet. Skillnaden mellan de tidigare bestämmelserna i kyrkolagen och gällande bestämmelser i kyrkoordningen gäller i praktiken, när man ser till den lokala nivån, i första hand revisorer och revisorssuppleanter. Kyrkoherdar eller andra präster som i kyrkoherdens ställe är ledamöter i ett kyrkoråd är ju inte längre valbara som ordförande eller vice ordförande. Kyrkostämman finns inte kvar fr. o m. kommande mandatperiod. Bestämmelserna som direkt definierade begreppet förtroendevald fanns inte före kyrkolagens tillkomst 1992. Det framgår dock av prop. 1991/92:85 *Ny kyrkolag* att regeringen menade att det inte i sak var fråga om någon förändring i förhållande till det som tidigare hade gällt.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet avslår motion 2009:36.

I linje med vad som tidigare gällde i kyrkolagen används ”förtroendevalda” i 33 kap. 1 § i kyrkoordningen som ett sammanfattande begrepp för dem som väljs till vissa uppdrag. Det behövs ett sådant begrepp för att i de följande bestämmelserna kunna ange det som är gemensamt för dessa uppdrag bl.a. i fråga valbarhet och valbarhetshinder.

Begreppet förtroendevalda fördes först in i lagstiftningen med 1991 års kommunallag och togs sedan på ett motsvarande sätt in i 1992 års kyrkolags bestämmelser om den lokala organisationen. Det var då ett väletablerat begrepp i det allmänna språkbruket men fick sin mer avgränsade legala betydelse på det nämnda sättet. I kyrkoordningen har det vidgats till att avse uppdrag på alla nivåer inom kyrkan.

Det finns många olika uppdrag inom kyrkan som kräver att den som utses både har och ges förtroende. Uppdraget som kyrkvärd har en särskild ställning genom sin långa historia och genom att det finns bestämmelser i kyrkoordningen om att kyrkorådet i varje församling ska välja kyrkvärdar. Vad gäller att det är uppdrag som kräver förtroende skiljer det sig dock inte på ett avgörande sätt från andra uppdrag som inte är reglerade i kyrkoordningen. Det uppstår omöjliga gränsdragningsproblem och en felaktig syn på olika uppdrags betydelse om det formella begreppet förtroendevald används som en kvalitetsmarkering i stället för som en teknisk term för vissa uppdrag. Vi menar därför att det, trots att det finns en mängd förtroendeuppdrag i mer allmän mening i Svenska kyrkan, inte bör göras

någon ändring i kyrkoordningens bestämmelser om vem som där ska definieras som förtroendevald. Motionen bör därför avslås.

TU 2009:4

Uppsala den 24 september 2009

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Erna Arhag, ordförande

Gunnar Edqvist, sekreterare

Beslutande: Erna Arhag, ordförande, Margareta Carlenius, Göte Karlsson, Kerstin Björk, Sigvard Raask, Birgitta Halvarsson, Christina Schnackenburg, Gunnel Wingård Mellqvist, Inger Lif, Lennart Kjellin, Sven-E. Kragh, Hans-Olof Andrén, Carina Etander Rimborg, Jan Erik Ågren och Åke Blomqvist.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Sofija Pedersen Videke, Monica Köpsén, Sture Köhler, Jan-Olof Grönlund, Staffan Holmgren, Torbjörn Bolander, Emma Hedlundh, Febe Björklund, Karin Långström Vinge, Britta Broman, Bertil Murray och Inger Harlevi.

Biskoparna Hans-Erik Nordin och Antje Jackelén har deltagit i utskottets överläggningar.